

RAZLIKE KOŠARKAŠA USPJEŠNIH I MANJE USPJEŠNIH VRHUNSKIH SENIORSKIH MOMČADI U KONATIVNIM KARAKTERISTIKAMA

DIFFERENCES BETWEEN BASKETBALL MORE AND LESS SUCCESSFUL SENIOR ELITE TEAMS IN CONATIVE CHARACTERISTICS

Joško Sindik

Institut za antropologiju, Zagreb

SUMMARY

The aim of our study was to determine differences between the players in more successful and less successful basketball teams, in conative characteristics: mental strength, perfectionism, and perceived group cohesion. The final sample of respondents (74 players) is selected from the initial sample of 107 subjects, nine men's senior basketball team's A-1 Croatian men's basketball league championship in 2006/2007. Discriminant analysis was performed, for all the variables of conative characteristics and their dimensions, between the players who play in more successful and less successful teams in the Croatian championship.

The results showed that players who play in more or less successful teams do not differ, based on a set of conative characteristics and perceived group cohesion. On the other hand, players in more or less successful teams differ on the basis set used to estimate the extreme responses on the scales of conative characteristics and perceived group cohesion. No statistically significant differences were found between the players more and less successful teams in conative characteristics, but the differences are significant in number of extreme estimates used on scales of conative characteristics and perceived group cohesion.

Key words: discrimination, perfectionism, mental strength, cohesion, extreme estimates

SAŽETAK

Cilj našeg istraživanja bio je utvrditi razlike u konativnim karakteristikama košarkaša uspješnijih i manje uspješnih momčadi: mentalnoj čvrstoći, perfekcionizmu, te percipiranoj grupnoj koheziji. Finalni uzorak ispitanika (74 košarkaša) je selekcioniran iz inicijalnog uzorka od 107 ispitanika, košarkaša devet muških seniorskih momčadi A-1 Hrvatske muške košarkaške lige iz prvenstva 2006/2007. U odnosu na varijable konativnih karakteristika i njihovih dimenzija, diskriminacijskom analizom uspješnijih i manje uspješnih momčadi u prvenstvu. Rezultati su pokazali da se igrači manje i više uspješnih momčadi ne razlikuju na temelju skupa konativnih karakteristika te percipirane grupne kohezije. S druge strane, igrači manje i više uspješnih momčadi se razlikuju na temelju skupa korištenih ekstremnih procjena na skalama konativnih karakteristika te percipirane grupne kohezije.

Nije pronađena statistički značajna razlika između košarkaša više i manje uspješnih momčadi u skupu konativnih karakteristika, ali jest u broju ekstremnih procjena na skalama konativnih karakteristika te percipirane grupne kohezije.

Ključne riječi: diskriminacijska, perfekcionizam, mentalna čvrstoća, kohezija, ekstremne procjene

UVOD

Saznanja o razlikama u konativnim karakteristikama košarkaša uspješnijih i manje uspješnih momčadi moglo bi doprinijeti boljem razumijevanju ukupne situacijske učinkovitosti košarkaša, ali i učinkovitijem trenažnom radu. Košarka je složeni timski sport koji se sastoji od jednostavnih i složenih gibanja čiji je osnovni cilj, u uvjetima suradnje članova tima u igri i opoziciji s protivničkim momčadima, ubacivanje lopte u koš, kao i sprečavanje protivničkog igrača da osvoji i ubaci loptu u koš (18). Također, košarkaška igra se može promatrati i kao određeni niz poslova i zadaća koje svaki igrač obavlja s obzirom na mjesto i ulogu u momčadi unutar određenog koncepta igre (44). Temeljna pretpostavka za uspješno djelovanje pojedinca u smislu obavljanja navedenog niza poslova je skup biranih obilježja antropološkog statusa, povezanih u integralni sklop optimalne sportske pripremljenosti. Obilježja koja determiniraju uspjeh u košarci (40) definiraju se jednadžbom specifikacije, koja određuje optimalni «zbroj» karakteristika koje su korelati maksimalnog sportskog postignuća. Jednadžba specifikacije je utemeljena na suvremenim znanstvenim spoznajama i empirijskim sustavima spoznaja eksperata (40).

Kao teorijski dobro fundirani, a empirijski višestruko provjeravani, a potencijalno relevantni za uspjeh u sportu, za istraživanje su izabrane karakteristike ličnosti: mentalna čvrstoća (hardiness) i perfekcionizam. Percipirana grupna kohezija je izabrana kao pokazatelj grupnog funkcioniranja (momčadi). Multidimenzionalni perfekcionizam i mentalna čvrstoća su odabrani kao relevantne konativne karakteristike i u sklopu velikog projekta razvoja psihološkog talenta kod olimpijskih pobjednika u SAD-u (20).

Mentalna čvrstoća

Konceptom mentalne čvrstoće (hardiness) nastojalo se objasniti različite sposobnosti ljudi da se suočavaju sa stresom (33). Mentalna čvrstoća daje objašnjenje zbog čega neki pojedinci razvijaju somatske i psihološke bolesti kad se suočavaju sa stresnim događajima u životu, dok drugi ostaju «zdravi». Konstrukt mentalne čvrstoće koji je Kobasa osmislila sačinjen je od tri elementa, tzv. «tri C» (engl. commitment, control i challenge; u prijevodu: predanost, kontrola i izazov), koja su pozitivno međusobno povezana ali nisu identična (34). «Čvrste» ličnosti reagiraju s nastojanjem da kontroliraju situaciju, procjenjujući tu situaciju kao izazov, poticaj za rast, u slučaju da su suočene sa stresnim promjenama, kad su prekinute u nečem, ili kod gubitka (34). Budući da je vrhunski sport područje izrazitog stresa, uvjetovanog maksimalnim zahtjevima sportskih natjecanja, mentalna čvrstoća je često korišten konstrukt za interpretaciju karakteristika vrhunskih sportaša, a nerijetko je služio i kao prediktor natjecateljskog uspjeha. Golby i Sheard (19) provjeravali su mogućnost prognoze uspjeha u ragbiju istovremeno pomoću dva koncepta: mentalne čvrstoće te mentalne čvrstoće – izvedba (toughness). Rezultati su pokazali da igrači koji igraju u najjačim ligama postižu znatno veće rezultate u sve tri skale mentalne čvrstoće (predanost, kontrola i izazov) te u dvije

od sedam skala mentalne čvrstoće – izvedba (dimenzijama negativna kontrola energije te kontrola usmjerenosti pažnje). Hanton, Evans i Neil (24) su kod sportaša iz različitih sportova istraživali odnos koncepta mentalne čvrstoće, razine sposobnosti i natjecateljske anksioznosti te samopouzdanja. Vrhunski sportaši s visokim rezultatima u mentalnoj čvrstoći, posebno u dimenzijama predanosti i kontrole, pokazuju manju zabrinutost zbog ishoda natjecanja, te proaktivno interpretiraju natjecateljsku anksioznost. Ford, Eklund i Gordon (11) su istraživali odnos stresa i sportskih ozljeda. Više je varijabli koje su statistički značajni moderatori stresa. Sklonost optimizmu, opća pozitivna samoprocjena te mentalna čvrstoća bili su pozitivno povezani s kraćim trajanjem sportske ozljede, a povezani su s bržim oporavkom. Ukratko, mentalna čvrstoća se u nizu istraživanja pokazala statistički značajno povezana s uspjehom u različitim sportovima. Najčešće korištene skale za njeno mjerenje bile su Dispositional Resilience Scale, tj. DRS (3), Personal Views Survey (PVS, Maddi, 1987, iz 3), te njena najnovija modifikacija Third-generation Hardiness Scale (Maddi, 1987, iz 3). Broj istraživanja koji se bavi direktnim utvrđivanjem odnosa između pokazatelja uspjeha u košarci i mentalne čvrstoće je uistinu mali. Hess i Maddi (26) su istraživali odnos mentalne čvrstoće i uspjeha u košarci kod košarkaša polaznika srednje škole u Kaliforniji. Utvrdili su da mentalno čvršći pojedinci pokazuju i veći uspjeh u košarci, tj. u većem broju indikatora situacijske učinkovitosti. Maddi i Hess (36) su potom istraživali odnos mentalne čvrstoće i uspjeha u košarci, kod muških studentskih košarkaških timova iz Južne Kalifornije. Rezultati su potvrdili hipotezu da su dimenzije mentalne čvrstoće pozitivno povezane s pokazateljima uspjeha u košarci. Na temelju pregleda istraživanja može se zaključiti da je povezanost između mentalne čvrstoće i indikatora situacijske učinkovitosti dosljedno pozitivna.

Perfekcionizam

Biti «savršen» je bitno za postizanje ciljeva pojedinca u poslu, društvenim odnosima, ali i u sportu. Perfekcionizam predstavlja tendenciju ostvarenja vrlo visokih standarda. Burns (1983, iz 32) je definirao perfekcionizam kao «mrežu kognicija, uključujući očekivanja i interpretacije događaja i evaluacija sebe samog i drugih ljudi, čije je obilježje posjedovanje stavova s nizom nerealnih standarda, rigidnih i nefleksibilnih, koji izjednačuju samovrednovanje sa postignućem». Općenito govoreći, perfekcionizam se smatra normalnim kad osoba osjeća zadovoljstvo u težnji ka savršenstvu, ali prepoznajući i prihvaćajući vlastita ograničenja. Perfekcionizam postaje problem kada osoba ima nerealna očekivanja i nikad nije zadovoljna izvedbom (Hamachek, 1978, iz 32). Danas se perfekcionizam promatra kao neurotska dispozicija asocirana s mnogim psihopatološkim obilježjima, kao što su depresija, poremećaji hranjenja (32), socijalna fobija/anksioznost, opsesivno-kompulzivni poremećaji (37), osjećaji gubitka i anksioznosti, krivnje, odlaganje poslova, suicidalne ideje, nisko samovrednovanje. U sportu, perfekcionizam je povezan s problemima sportskog uspjeha u natjecanju, crtama anksioznosti i «izgaranja» (22). Perfekcionizam je

pretežito istraživani kao trajna crta ličnosti (28), i glavna mu je karakteristika «visoki standardi izvedbe» (32). Različite dimenzije perfekcionizma su različito povezane sa širokim rasponom psiholoških, emocionalnih i ponašajnih korelata. Razumijevanje kognitivnih, afektivnih i ponašajnih korelata perfekcionizma osobito je bitno u područjima u kojima se očekuje utjecaj na ponašanja koja impliciraju postignuće, a jedno od takvih područja je natjecateljski sport (15).

Najčešće korišteni instrumenti za njegovo mjerenje bili su: Burnsova skala perfekcionizma (Burns, 1980, iz 4), Frostova multidimenzionalna skala perfekcionizma (Frost MPS, iz 16) i Hewittova multidimenzionalna skala perfekcionizma, tj. Hewitt MPS (28), skala pozitivnog i negativnog perfekcionizma (PANPS, Terry-Short i sur., 1995, iz 28). Hill i sur. (29) su provjeravali odnos perfekcionizma i izgaranja kod vrhunskih juniorskih nogometaša. Pokazalo se da bezuvjetno samoprihvatanje djelomično utječe na odnos između dvije dimenzije perfekcionizma i izgaranja sportaša. Perfekcionizam usmjeren prema sebi može biti pozitivan i utjecati na redukciju izgaranja, ili pak može poticati brže izgaranje sportaša, ovisno o razini samoprihvatanja. Međutim, multidimenzionalni perfekcionizam (u daljnjem tekstu MPS) definira perfekcionizam kao opći koncept ličnosti, koji vrijedi za sve aspekte života i rada pojedinca. Drugi teoretičari pretpostavljaju da perfekcionističke tendencije mogu funkcionirati jedino u nekim područjima života (Shafran, Cooper i Fairbaun, 2002, iz 15). Dunn, Gotwals, i Causgrove Dunn (15) su istraživali da li perfekcionizam može biti opći pokazatelj ličnosti, ili je pak vezan isključivo za specifično područje života. Istraživali su da li razina perfekcionizma varira ovisno o situacijskom kontekstu gdje se perfekcionističke tendencije pokazuju. Dobivena je empirijska potvrda da perfekcionizam situacijski varira. Primjena tri prilagođene verzije Hewittova MPS (13, 15) na uzorku sportaša i sportašica pokazala je da i sportaši i sportašice pokazuju statistički značajno veće rezultate na području «sportskog», nego «općeg» perfekcionizma (vidljivom u bilo kojoj životnoj situaciji). Dvije grupe istraživača praktički su istovremeno provjeravale kakve su dimenzije konstrukta perfekcionizma u području sporta (1, 13). Anshel i Eom (1) su kod studenata i studentica s prethodnim sportskim iskustvima ispitivali latentnu strukturu Hewittova MPS na uzorku sportaša, te su dobili četiri dimenzije «sportskog» perfekcionizma: osobni standardi, zabrinutost zbog pogrešaka, kritičizam roditelja, trenerov kritičizam. Istraživanje strukture inventara MPS-Football (13) (Multidimenzionalna skala perfekcionizma za nogometaše, u daljnjem tekstu MSP-N), prilagođene američkom nogometu, pokazalo je faktorsku strukturu sličnu Anshelu i Eomu, utvrdivši dimenzije osobni standardi te zabrinutost zbog pogrešaka, prilagođene sportu. Dva preostala faktora su modificirana i nazvana percipirani pritisak roditelja, te percipirani pritisak trenera. Dunn i sur. (14) su provjeravali konvergentnu valjanost Multidimenzionalne skale sportskog perfekcionizma (u daljnjem tekstu MSSP) Dunna i sur. (13). Utvrdili su povezanost između multidimenzionalnog perfekcionizma i ciljne orijentacije u sportu (ego-orijentacija odnosno usmjerenost na zadatak). Također,

pronađena je podudarnost između faktorske strukture skale instrumenta MSSP i dimenzija Hewittova općeg perfekcionizma (Hewitt-MPS, 24). Na uzorku od četiri skupine sportaša potvrđena su četiri faktora multidimenzionalnog perfekcionizma: osobni standardi, zabrinutost zbog pogrešaka, percipirani pritisak roditelja, percipirani pritisak trenera. Međutim, moguće je da struktura multidimenzionalnog perfekcionizma u području sporta na različitim uzorcima sportaša značajnije varira, pa je važno prilagoditi sadržaj čestica upravo specifičnom sportu koji istražujemo. Martinent i Ferrand (38) su utvrdili pomoću Hewitt-MPS da su dva aspekta perfekcionizma povezana i s natjecateljskom anksioznošću. Na temelju rečenog, perfekcionizam ima smisla istraživati jedino u specifičnim sportskim situacijama. Premda se mali broj istraživanja bavi specifično relacijom odnosa multidimenzionalnog perfekcionizma i uspjeha u košarci, pokazalo se da postoji negativna povezanost između uspjeha u košarci i dimenzija perfekcionizma.

Percipirana grupna kohezija

Kohezija se smatra značajnom karakteristikom grupe zbog velikog broja činilaca koji doprinose njenom javljanju i zbog velikog utjecaja koji kohezivnost ima na funkcioniranje grupe (42). Razmatrajući različite definicije kohezije grupe, Shaw (1971, iz 10) navodi tri različita smisla povezanih s definicijama kohezije: 1) moral, 2) privlačnost grupe, 3) koordinacija nastojanja članova grupe. Rot (42) dodaje još i jedinstvo članova u raznim pitanjima 4), te stupanj motiviranosti članova da izvrše grupne zadatke (5). Gruber (21) je uspoređivao odnos između momčadskog uspjeha (mjenog na dva načina) i momčadske kohezije. U istraživanju momčadi juniorskih košarkaša te seniorskih momčadi, utvrdio je odnosi između dva pokazatelja momčadske uspjehnosti i momčadske kohezije. Pokazalo se da su rezultati kod juniora i seniora podjednaki. Pokazatelji momčadske uspjehnosti i kohezije te zadovoljstva momčadskim postignućima međusobno značajno povezani; veličina povezanosti raste kada se analiza podataka provodi multivarijantnim metodama obrade podataka, u odnosu na univarijantne; veličina povezanosti momčadskog uspjeha i kohezije ne razlikuje se ovisno o načinu mjerenja momčadskog uspjeha; mogućnost prognoze uspjeha u košarci na temelju kohezije i zadovoljstva postignućem je značajna; veličina povezanosti ne mijenja se ovisno o broju momčadi koje sudjeluju na svakoj razini natjecanja.

U istraživanju (5) povezanosti rezultatskog uspjeha na kraju natjecateljske sezone (za elitne američke sveučilišne košarkaške i nogometne momčadi), te kohezije u momčadima, primjenom dvije skale Upitnika grupnog okruženja za mjerenje kohezije (privlačnost grupnog zadatka za pojedinca te grupna integriranost u pogledu zadatka), pretpostavljeno je da bi rezultati na ovim skalama mogli biti povezani s uspjehom momčadi. Pokazala se visoka pozitivna povezanost između kohezivnosti i uspjeha momčadi (korelacije u rasponu od 0,55 do 0,67). Za košarkaše je povezanost bila statistički značajna za obje skale kohezivnosti, dok je grupna integriranost u pogledu zadatka bila značajnije povezana s uspjehom momčadi kod košarkaša, ali ne i kod

nogometaša. U istraživanju s glavnim ciljem ispitivanja odnosa kohezije, percipirane grupne efikasnosti i postignuća kod profesionalnih košarkaških momčadi (27), te korelate percipirane grupne efikasnosti u profesionalnom sportu, pokazalo se da percipiranu grupnu efikasnost u prednatjecanju najbolje daje integriranost grupe u pogledu zadatka. Najbolju prognozu integriranosti grupe u pogledu zadatka u prednatjecanju dala je percipirana grupna efikasnost. Značajno su pozitivno povezane tri dimenzije kohezije (integriranosti grupe u pogledu zadatka, integriranosti grupe u socijalnom pogledu, te privlačnosti grupnog zadatka za pojedinca) te percipirane grupne efikasnosti. Zakrajsek i sur. (45) su proučavali odnos kohezije između trenera te kohezije članova momčadi te percipirane grupne (momčadske) efikasnosti. Treneri i sportaši su ispunili Skalu trenerske kohezije (Coaching Staff Cohesion Scale, tj. CSCS, Martin, 2002, iz 45), te modificirani Upitnik grupnog okruženja. Martin (2002, iz 45) je definirao trenersku koheziju kao stupanj timskog rada svih trenera koji rade u jednoj momčadi, koji potiče razvijanje radne okoline koja stimulira ispunjenje i razvoj svakog člana momčadi. Pokazalo se da su ova tri koncepta (kohezija u momčadi, kohezija među trenerima trenera i sportski uspjeh) izrazito međusobno povezana, pa je moguće pretpostaviti i da utječu jedan na drugog. Istraživanja kohezije korištenjem Upitnika grupnog okruženja pokazala su da je kohezija usmjerena na zadatak bitnija u momčadi nego socijalna kohezija, što vjerojatno može objasniti proturječne rezultate ranijih istraživanja grupne kohezije (zbog čega se dva člana iste momčadi mogu međusobno nesimpatizirati a pritom pobjeđivati). Carron, Bray i Eys (5) su istraživali odnos kohezije u pogledu zadatka i uspješnosti momčadi kod vrhunskih košarkaških i nogometnih momčadi, gdje su mjerili privlačnost grupe za pojedinca u pogledu zadatka te integriranost grupe u pogledu zadatka. Najuspješnije momčadi pokazale su i najveće rezultate u oba aspekta grupne kohezije. Carron i sur.(6) su napravili opsežnu studiju da bi ispitali stupanj do kojeg se individualne percepcije kohezivnosti unutar iste sportske momčadi međusobno podudaraju. Nisu pronađene razlike između sportaša interaktivnih (kontaktnih) i koaktivnih (paralelnih) sportskih momčadi. Kod košarke, kao koaktivnog sporta, očekivala se veća razina slaganja u mišljenjima te veća grupna kohezija. Kohezivnije momčadi se više slažu u mišljenjima, tj. u percepcijama grupne kohezije). Hardy, Eys i Carron (25) su nastojali utvrditi potencijalne nepogodnosti previše visoke kohezije u sportskim momčadima. Čak 56% sportaša prepoznaje nepoželjne efekte previsoke socijalno usmjerene kohezivnosti, dok 31% prepoznaje nepoželjne efekte previsoke kohezivnosti usmjerene na zadatak. Analiza dobivenih podataka ukazuje na postojanje više dimenzija negativnih posljedica oba aspekta grupne kohezije, na grupnoj razini ali i na razini pojedinca, što je suprotno uvriježenom mišljenju da je kohezija uvijek poželjna za grupu. Na temelju pregleda istraživanja, može se zaključiti da u većem broju istraživanja grupna kohezija pokazuje pozitivnu povezanost s realnim i percipiranim uspjehom u sportu. Ali s obzirom na različitost definicija grupne kohezije, te mnogih faktora

koji na kohezivnost utječu, priroda ove povezanosti nije tako jednoznačna niti jednostavna.

Glavni **cilj** našeg istraživanja bio je utvrditi razlike u odabranim konativnim karakteristikama te njihovim dimenzijama, kod vrhunskih hrvatskih seniorskih košarkaša iz uspješnijih i manje uspješnih momčadi. Usprkos manjim proturječnostima dosadašnjih istraživanja, pretpostavili smo da odabrane konativne karakteristike i percipirana grupna kohezija mogu statistički značajno razlikovati košarkaše iz uspješnijih i manje uspješnih momčadi.

ISPITANICI I METODE

Ispitanici

Populacija iz koje je namjerni uzorak ispitanika izvučen predstavljala je zdrave, kontinuirano kineziološki aktivne, a po sportskom uspjehu vrhunske seniorske košarkaše, iz devet muških seniorskih momčadi A-1 Hrvatske muške košarkaške lige iz prvenstva 2006/2007. godine: «Cedevita», «Svjetlost», «Borik», «Kvarner», «Dubrava», «Dubrovnik», «Alkar», «Šibenik» te «Osijek». Usprkos relativno velikom dobnom rasponu (17-40 godina), prosječna kronološka dob od 23 i pol godine daje podatak da je riječ o mladim ispitanicima. Finalni uzorak ispitanika (74 košarkaša) je selekcioniran iz inicijalnog uzorka od 107 ispitanika. Uvjet za izbor igrača u finalni uzorak ispitanika bio je broj minuta provedenih u igri (minimalno deset minuta provedenih u igri po utakmici), odnosno broj odigranih utakmica (minimalno osam utakmica u kojima je pojedinac nastupio). Igrači momčadi su ispitani uz dopuštenje Hrvatskog košarkaškog saveza, klubova i samih igrača, unutar razdoblja odigravanja šestog do osmog kola prvenstva A-1 lige (od prosinca 2006. do polovice siječnja 2007.). Za komparaciju uspješnijih i manje uspješnih momčadi (na temelju konačnog plasmana u prvenstvu), ispitanici su podijeljeni u dva subuzorka. Igrači 4 najuspješnije plasirane momčadi na kraju prvenstva činili su jedan subuzorak ($N_1=38$) bili su iz košarkaških klubova: «Cedevita», «Svjetlost», «Borik», te «Kvarner» (momčadi koje su igrale «Ligu za prvaka»). Igrači 5 manje uspješnih momčadi na kraju prvenstva (momčadi koje su igrale «Ligu za opstanak»), činili su drugi subuzorak ($N_2=36$) iz košarkaških klubova: «Dubrava», «Dubrovnik», «Alkar», «Šibenik» te «Osijek».

Zbog malog ukupnog broja ispitanika (vrhunskih košarkaša), uzorak ispitanika za ovo istraživanje definiran je kao namjerni uzorak.

Varijable

Zavisnu varijablu u istraživanju predstavljala je pripadnost pojedinog igrača (ispitanika) različito uspješnim momčadima. Igrači prve četiri najuspješnije momčadi u prvenstvu seniorskih momčadi A-1 Hrvatske muške košarkaške lige iz prvenstva 2006/2007. (koje su igrale Ligu za prvaka) razvrstani su u grupu igrača uspješnijih momčadi, dok su igrači momčadi koje su nastupale u Ligi za opstanak razvrstane u grupu igrača neuspješnijih momčadi. Skup nezavisnih varijabli u ovom istraživanju bile su dimenzije četiri psihološka konstrukta: mentalne čvrstoće (hardiness), jedno-

dimenzionalnog perfekcionizma, višedimenzionalnog perfekcionizma u sportskim situacijama, te percipirane grupne kohezije.

1. Kratka skala mentalne čvrstoće (mentalna čvrstoća)

Skraćena verzija Bartoneove Dispositional Resilience Scale (DRS), tzv. Kratka skala mentalne čvrstoće (u daljnjem tekstu KSC, izvorno Short Hardiness Scale ili SHS) (2), sastoji se od 15 čestica, osnovanih na samoprocjeni razine «mentalne čvrstoće» ličnosti. Ispitanici imaju zadatak procijeniti vlastito ponašanje u odnosu na sadržaje pojedinih tvrdnji, na Likertovoj skali od 4 stupnja, od uopće nije točno (0), do potpuno točno (3). Pet se čestica skale odnosi na dimenziju Commitment (predanost), 5 na dimenziju Control (kontrola), a 5 na dimenziju Challenge (izazov). Rezultati su definirani kao jednostavna linearna kombinacija procjena za čestice svake od subskala. Prosječni rezultati u istraživanju Goulda i sur. (20), u studiji olimpijskih šampiona (izraženi u odnosu na ukupni maksimalni rezultat u svim skalama), bili su za: izazov ($M=19,9\%$; $\sigma=2,88\%$), predanost ($M=22,6\%$; $\sigma=2,99\%$), kontrola ($M=23,5\%$; $\sigma=3,91\%$), dok je ukupni bruto rezultat bio 66% ($\sigma=4,99\%$), od ukupnog bruto-rezultata. KSC je pokazala u prethodnim istraživanjima vrlo zadovoljavajuće metrijske karakteristike (2), a zbog relativno malog broja ispitanika, te prevencije dugotrajnosti ispitivanja, procijenjena je kao pogodna za ovo istraživanje. Interkorelacije između dimenzija mentalne čvrstoće koje su dobili Maddi i sur. (35) bile su pozitivne i statistički značajne, te u rasponu od 0,37 do 0,69. Korelacije rezultata na pojedinim dimenzijama s ukupnim rezultatom na skali mentalne čvrstoće bile su u rasponu od 0,61 do 0,77. U pogledu metrijskih karakteristika, Bartone (2) je na uzorku od 700 vojnih rezervista dobio Cronbach α -koeficijent pouzdanosti tipa interne konzistencije od 0,93 (za cijeli upitnik) te za pojedine skale 0,77 (predanost), 0,71 (izazov), 0,70 (kontrola). Maddi i sur. (35) dobili su Cronbach α od 0,84 (za cijeli upitnik) te za pojedine skale 0,77 (predanost), 0,69 (izazov), 0,76 (kontrola), dakle sličnih vrijednosti kao i Bartone (2). Cassidy (2000.) je pak dobio Cronbach α 0,93 (za cijeli upitnik) te za pojedine skale 0,70 (predanost), 0,64 (izazov), 0,64 (kontrola), dakle koeficijente podjednakih ali ipak nešto nižih vrijednosti, u usporedbi s Bartoneom te Maddijem i suradnicima. U našem istraživanju, pokazalo se da osim dimenzije predanosti ($\alpha=0,45$), preostale dvije dimenzije mjernog instrumenta posjeduju nisku ali zadovoljavajuću pouzdanost, koja je izražena Cronbach α -koeficijentima iznosila: kontrola (0,52), te izazov (0,68), dok je upitnik u cjelini imao pouzdanost 0,74. Bartone (2) je dobio zadovoljavajuću konstruktivnu valjanost KSC. Skala je primjenjivana i u Hrvatskoj, ali u malom broju istraživanja i ne na uzorku sportaša. Hudek-Knežević i Kardum (30, 31) su preliminarno KSC primijenili na 822 ispitanika prosječne populacije ($M=38,58$ godina; $SD=12,45$). Pouzdanost cijelog upitnika bila je 0,69 (Cronbach α), a prosječan rezultat na cjelokupnom upitniku bio je 28,91 (uz $SD=5,06$), što je oko 45 % ukupnog mogućeg maksimalnog rezultata u instrumentu. Preliminarne faktorske analize pokazale su da je struktura hrvatske verzije upitnika najvjerojatnije dvofaktorska (pri

čemu su čestice kontrole i predanosti najviše zasićene prvim, a čestice izazova drugim faktorom).

2. Multidimenzionalna skala sportskog perfekcionizma (višedimenzionalni perfekcionizam)

Za mjerenje perfekcionizma, koji je kao karakteristika djelomično uvjetovan i specifičnošću područja na kojem se može pokazivati (u ovom slučaju to je područje sporta, konkretno košarke), u istraživanju su se koristila dva instrumenta: Multidimenzionalna skala sportskog perfekcionizma, te Burnsova skala perfekcionizma. Multidimenzionalna skala sportskog perfekcionizma, izvorno Sport Multidimensional Perfectionism Scale, u daljnjem tekstu MSSP, Dunn i sur. (13) sastoji se od 30 čestica, s četiri subskale. Subskale MSSP su: osobni standardi (sadržava 7 čestica), zabrinutost zbog pogrešaka (8 čestica), percipirani pritisak roditelja (9 čestica), percipirani pritisak trenera (6 čestica). Ispitanici (sportaši) imaju zadatak procijeniti vlastito ponašanje u odnosu na stupanj slaganja sa sadržajima 30 tvrdnji na Likertovoj skali od 5 stupnjeva, od uopće se ne slažem (1) do u potpunosti se slažem (5). Rezultati su definirani kao jednostavna linearna kombinacija procjena za čestice svake od subskala. Kod svih čestica, veća procjena znači i veću naglašenost pojedine dimenzije višedimenzionalnog perfekcionizma (dakle, pri izračunavanju ukupnog rezultata na subskalama niti jedna čestica se ne vrednuje obratno). Prosječni rezultati (podijeljeni s brojem čestica) za pojedine skale u istraživanju Dunna i sur. (14), bili su: osobni standardi ($M=3,80$; $\sigma=0,65$), zabrinutost zbog pogrešaka ($M=2,97$; $\sigma=0,74$), percipirani pritisak roditelja ($M=2,13$; $\sigma=0,74$), percipirani pritisak trenera ($M=3,08$; $\sigma=0,66$). MSSP je pokazala u prethodnim istraživanjima vrlo zadovoljavajuće metrijske karakteristike (15), a namijenjena je upravo sportašima momčadskih sportova, pa je stoga procijenjena je kao pogodna i za ovo istraživanje. U pogledu pouzdanosti, u istraživanju koje su proveli Dunn i sur. (15), Cronbach α -koeficijenti za sve skale upitnika pokazale su visoku pouzdanost, u rasponu od 0,76 do 0,89. Što se tiče modificirane verzije upitnika MSSP (15), prilagođene za američki nogomet, pokazalo se da je pouzdanost tipa interne konzistencije (Cronbach α) bila zadovoljavajuća (0,70) za sve subskale ovako prilagođene verzije upitnika Multidimenzionalne skala sportskog perfekcionizma. Podjednako zadovoljavajuća je bila pouzdanost i za nogometu prilagođenu verziju upitnika Hewitta i Fletta (oko 0,70), ali je skala Dunn, Gotwals, i Causgrove Dunn pokazala je stabilniju faktorsku strukturu u ponovljenim mjerenjima. U našem istraživanju, pokazalo se da sve dimenzije mjernog instrumenta posjeduju nisku ali zadovoljavajuću pouzdanost, Cronbach α koeficijenti za dimenzije upitnika su iznosili: osobni standardi (0,62), zabrinutost zbog pogrešaka (0,77), percipirani pritisak roditelja (0,61), te percipirani pritisak trenera (0,68), dok je upitnik u cjelini imao pouzdanost 0,87. Konstruktivna valjanost MSSP utvrđena je faktorskom analizom, koja je pokazala postojanje četiri faktora, koji su se podudarali s navedenim skalama upitnika (14). Naime, faktorska struktura MSSP potvrđena je na različitim uzorcima sportaša i pokazala je pozitivne a statistički značajne

korelacije s Hewittovom skalom multidimenzionalnog perfekcionizma (15). Faktorska struktura dimenzija bitnije varira ovisno o vrsti sporta odnosno ovisno o različitim uzorcima sportaša. To se pokazalo i u našem istraživanju, gdje smo postupkom kvazikonfirmatorne faktorske analize (metoda glavnih komponenata s varimax rotacijom i zadanim brojem faktora) utvrdili manja odstupanja dobivenih od originalnih dimenzija upitnika. Skala, prema raspoloživim podacima, do sada nije bila primjenjivana i u Hrvatskoj. Autor ovog rada prilagodio je sadržaj tvrdnji u upitniku košarci i košarkaškim situacijama.

3. Burnsova skala perfekcionizma (jednodimenzionalni perfekcionizam)

Za istraživanje se činilo pogodnim koristiti i Burnsovu skalu perfekcionizma (u daljnjem tekstu BSP), koja je već prilagođena hrvatskoj populaciji (32). Ona sadrži 10 čestica, na koje ispitanici odgovaraju na skali Likertova tipa s pet stupnjeva. U verziji skale prilagođene hrvatskoj populaciji umjesto stupnjeva od +2 do -2 korištene su broječne oznake od 5 do 1 uz ista značenja (tablica 6). Ukupni rezultat formira se kao linearna kombinacija procjena. Kod svih čestica, veća procjena znači i veću naglašenost perfekcionizma. Hewitt i Mittelstaedt (1986., iz 41) navode pouzdanost Burnsove skale tipa unutrašnje konzistencije od 0,70 (Cronbach α). U svom ranijem istraživanju Hewitt (1982., iz 32) pronalazi da test-retest koeficijent iznosi 0,63 nakon dva mjeseca, a Burns (1984., iz 32) nakon šestotjednog intervala navodi 0,78 (sve iz Hewitt, Mittelstaedt i Wollert, 1989., iz 32). Frost i sur. (16) na uzorku studenata dobivaju Cronbach α od 0,82. Na uzorku studentske populacije u Hrvatskoj (41) pouzdanost iznosi 0,62 (Cronbach α). Pouzdanost skale se povećava na 0,70 ako se uklone treća, četvrta i peta čestica. U istraživanju Ivanov i sur. (1998., iz 41) korištena je skraćena verzija ove skale pa je pouzdanost iznosila 0,73 (Cronbach α), a test-retest nakon dva tjedna 0,74. Aritmetička sredina iznosila je 18,35, uz standardnu devijaciju od 4,48. U našem istraživanju, pokazalo se da mjerni instrument posjeduju nisku ali zadovoljavajuću pouzdanost, koja je izražena Cronbach α -koeficijentom iznosila 0,69. U pogledu konstruktne valjanosti, autor skale, kao i drugi istraživači (16, Hewitt i sur., 1989., iz 41), izvještavali su o jednofaktorskoj strukturi skale. U navedenim istraživanjima na našoj populaciji faktorska analiza, metodom glavnih komponenti, uz Guttman-Kaiserov kriterij ekstrakcije faktora s vrijednošću karakterističnog korijenja većom od 1, također je pokazala postojanje jednog faktora. Međutim, čestice 3, 4 i 5 imale su niska faktorska zasićenja, a nisu imale niti zadovoljavajuću korelaciju s ukupnim rezultatom. I u našem istraživanju rezultati kvazikonfirmatorne faktorske analize (metoda glavnih komponenata s varimax rotacijom i zadanim brojem faktora) pokazali su tek manja odstupanja od originalnog faktora (tj. jedine dimenzije upitnika).

4. Upitnik grupnog okruženja (percipirana grupna kohezija)

Percipirana grupna kohezija u momčadi mjerila se primjenom Group Environment Questionnaire (9, 8); u daljnjem tekstu Upitnik grupnog okruženja, skraćeno UGO). Ovaj je upitnik osnovan na samoprocjeni, i sadrži 18 čestica. Procjenjuju se 4 aspekta grupne kohezije: privlačnost grupnog zadatka za pojedinca (u daljnjem tekstu PGZP; sadrži 4 čestice), socijalna privlačnost grupe za pojedinca (u daljnjem tekstu SPGP; sadrži 5 čestica), grupna integriranost u pogledu zadatka (u daljnjem tekstu GIZ; sadrži 5 čestica), grupna integriranost u socijalnom pogledu (u daljnjem tekstu SIG; sadrži 4 čestice). Prosječni rezultati (podijeljeni s brojem čestica) za pojedine skale u istraživanju Meeuwsena i Pederson (2006.), na uzorku studenata, bili su: privlačnost grupnog zadatka za pojedinca ($M=5,84$; $\sigma=1,27$), socijalna privlačnost grupe za pojedinca ($M=5,34$; $\sigma=1,43$), grupna integriranost u pogledu zadatka ($M=7,16$; $\sigma=1,31$), grupna integriranost u socijalnom pogledu ($M=3,12$; $\sigma=1,19$). Ispitanici imaju zadatak procijeniti u koliko se mjeri slažu sa sadržajem tvrdnji koje se odnose na različite aspekte funkcioniranja grupe, na Likertovoj skali od 9 stupnjeva, s ekstremnim procjenama od «uopće se ne slažem» (1), do «u potpunosti se slažem» (9). Rezultati se formiraju kao jednostavna linearna kombinacija procjena na česticama koje definiraju pojedinu dimenziju. Veće procjene znače i veću naglašenost pojedine dimenzije grupne kohezije, ali se veći broj čestica pri izračunavanju ukupnog rezultata na subskalama rekodira. Upitnik je pokazao prihvatljivu internu konzistenciju, koja je za pojedine skale upitnika iznosila od 0,68 do 0,75 (Cronbach α) u istraživanju koje su proveli autori Carron i sur. (9). Skala je u brojnim u prethodnim istraživanjima pokazala vrlo zadovoljavajuće metrijske karakteristike, a prema raspoloživim podacima, nije bila korištena u Hrvatskoj. U drugom istraživanju (6), koeficijenti interne konzistencije (Cronbach α) iznosili su: SPGP (0,61), PGZP (0,72), GIZ (0,72), te SIG (0,76). Zakrajsek i sur. (45) utvrdili su pak sljedeće koeficijente interne konzistencije (vrijednosti Cronbach alfa koeficijenata za skale UGO): SPGP (0,64), PGZP (0,75), GIZ (0,70), te SIG (0,76). U našem istraživanju, pokazalo se da sve dimenzije mjernog instrumenta posjeduju nisku ali zadovoljavajuću pouzdanost (Cronbach α): SPGP (0,55), PGZP (0,66), GIZ (0,68), te SIG (0,68), dok je upitnik u cjelini imao pouzdanost 0,86. U pogledu valjanosti, upitnik je pokazao u većem broju istraživanja zadovoljavajuću konstruktnu valjanost (6). I u ovom istraživanju rezultati kvazikonfirmatorne faktorske analize pokazali su tek manja odstupanja od originalnih dimenzija upitnika.

U Tablici 1 dan je pregled svih varijabli istraživanja, na temelju opisanih mjernih instrumenata.

Tablica 1. Pregled konativnih varijabli u istraživanju
Table 1. Conative variables in this study

PREDIKTORI				
KONSTRUKT	SIMBOL	VARIJABLE (skale)	MJERNI INSTRUMENTI	BROJ ČESTICA
Mentalna čvrstoća (3 varijable)	PREDAN	Predanost	Kratka skala mentalne čvrstoće (2), preveo i prilagodio Kardum, I. (KSČ)	5
	KONTRO	Kontrola		5
	IZAZOV	Izazov		5
Perfekcionizam (5 varijabli)	BSP	Jednodimenzionalni Perfekcionizam	Burnsova skala perfekcionizma (41) - BSP	10
	PERST	Osobni Standardi	Multidimenzionalna skala sportskog perfekcionizma (13), preveo i prilagodio Sindik, J.) - MSSP	7
	ZABRIN	Zabrinutost Zbog Pogrešaka		8
	PRITROD	Percipirani Pritisak Roditelja		9
	PRITTRE	Percipirani Pritisak Trenera		6
Percipirana grupna kohezija (4 varijable)	SPGP	Socijalna privlačnost grupe za pojedinca	Upitnik grupnog okruženja (9), preveo i prilagodio Sindik, J. - UGO	5
	PGZP	Privlačnost grupnog zadatka za pojedinca		4
	SIG	Grupna integriranost u socijalnom pogledu		4
	GIZ	Grupna integriranost u pogledu zadatka		5
UKUPNO		12 varijabli	4 upitnika	73 čestice

Uz navedene varijable korištene su još četiri, tzv. kontrolne skale broja ekstremnih procjena na skalama psihologijskih mjernih instrumenata. Naime, Sindik (2006) je u istraživanju potvrdio rezultate prethodna tri vlastita istraživanja, po kojima studenti psihologije postižu statistički značajno niže rezultate na «kontrolnoj skali broja korištenih ekstremnih procjena». Dakle, oni koriste statistički značajno manje ekstremnih vrijednosti procjena u odgovorima na tvrdnje sa skalama Likertova tipa kod psihologijskih mjernih instrumenata, u odnosu na sve ostale ispitane skupine ispitanika, što je rastumačeno «mentalno-zdravstveno» poželjnim odgovorima studenata psihologije. Naime, u spomenutom istraživanju, vjerojatna je hipoteza o specifičnom «samoprikrivajućem testovnom ponašanju» (izbjegavanju davanja relevantnih informacija o sebi ispitivačima). Kad ne znaju kakav je odgovor na određenu tvrdnju poželjan, studenti psihologije radije odabiru neutralne procjene («niti se slažem niti se ne slažem») prije nego potpuno slaganje ili potpuno neslaganje sa sadržajem tvrdnje. Međutim, broj korištenih ekstremnih vrijednosti procjena na skali Likertova tipa mogao bi se koristiti ne samo kao «grubi» indikator testovnog ponašanja ne samo cjelokupnih uzoraka ispitanika (npr. studenata psihologije), već i kao indikator testovnog ponašanja pojedinca. Tako je i u ovom istraživanju pretpostavljeno da bi korištenje većeg ekstremnih procjena u populaciji «nepshologa» moglo reflektirati ne samo valjano odgovaranje na tvrdnje upitnika, već i pojedinačevu sklonost riziku, težnju određenosti, prihvaćanje odgovornosti. Stoga su se u ovom istraživanju koristile i dodatne četiri posljednje varijable, povezane upravo s korištenjem ekstremnih procjena na skalama pojedinih mjernih instrumenata. Broj (frekvencija) «ekstremnih» procjena na skalama procjene za

pojedine tvrdnje kod psihologijskih mjernih instrumenata, dakle broj procjena za čestice kod kojih su procjene slaganja sa sadržajem tvrdnje bile maksimalne, broj procjena za čestice kod kojih su procjene slaganja sa sadržajem tvrdnje bile minimalne, te ukupni broj procjena za oba «ekstrema», dakle maksimalne i minimalne procjene zajedno (Sindik, 2006), na: upitniku KSČ (EKSKSČ), tj. broj procjena na ekstremnim točkama Likertove skale (uopće nije točno, te potpuno točno); te tri istovjetne vrste procjena na upitniku MSSP (EKSMSSP), upitniku BSP (EKSBSP), upitniku UGO (EKSUGO); broj procjena na ekstremnim točkama Likertove skale (uopće se ne slažem, te u potpunosti se slažem).

Ukupni uzorak utakmica koje su odigrane, a kod kojih su podaci o situacijskoj učinkovitosti igrača i momčadi prikupljeni, bio je šesnaest utakmica po svakoj momčadi. Dakle, riječ je o «dvokružnom» sustavu natjecanja, u kojem svaka momčad sa svakom od ostalih momčadi odigrava po jednu utakmicu na «domaćem» i po jednu utakmicu na «gostujućem» terenu.

Metode obrade podataka

Uz temeljne podatke iz područja deskriptivne statistike, postupcima kvazikonfirmatorne faktorske analize (metoda glavnih komponenata s varimax rotacijom i zadanim brojem faktora) ispitali odstupanja od originalnih dimenzija svih korištenih upitnika, te pouzdanost pojedinih instrumenata i njihovih dimenzija. Za detaljnu analizu razlika u parametrima situacijske učinkovitosti košarkaša između košarkaša koji igraju u manje i više uspješnim momčadima, koristili smo diskriminacijsku analizu. Ispitali smo mogućnost grupiranja ispitanika iz uspješnijih i manje uspješnih momčadi u odnosu na konativne karakteristike ekstremne procjene na skalama upitnika konativnih karakteristika.

REZULTATI

U Tablici 2., Wilksov λ (0,845) ukazuje da diskriminacijska funkcija ne razlikuje statistički značajno igrače 4 najuspješnije i 5 manje uspješnih momčadi, pa se košarkaši iz našeg uzorka ne mogu razlikovati na temelju konativnih karakteristika te percipirane grupne kohezije. Centroidi grupa bili imaju vrijednosti 0,411 za najuspješnije i -0,434 za manje uspješne momčadi.

Koeficijenti strukture koji ukazuju na povezanost pojedine diskriminacijske varijable s diskriminacijskom funkcijom, u ovom slučaju variraju u rasponu od -0,251 do 0,397. Analiziraju li se rezultati univarijatne analize varijance za pojedine dimenzije konativnih karakteristika te percipirane grupne kohezije, između najuspješnijih i manje uspješnih momčadi, razlikovanje igrača na temelju diskriminacijske funkcije nije moguće niti po jednoj dimenziji istraživanih psiholoških karakteristika.

Tablica 2. Diskriminacijska analiza između igrača 4 najuspješnije i 5 manje uspješnih momčadi u prvenstvu A-1 Hrvatske muške košarkaške lige u odnosu na skupinu varijabli konativnih karakteristika i percipirane kohezije momčadi

Table 2. Discriminative analysis between the players of 4 successful and 5 less successful teams during the A-1 League Croatian basketball championship in regard to the conative characteristics and perceived cohesion of the team

Značajnost diskriminacijske funkcije	Karakteristični korijen		Wilksov λ	Kanonička korelacija	χ^2 -test (stupnjevi slobode)		p	
Diskriminacijska funkcija	0,184		0,845	0,394	11,127 (12)		>,200	
VARIJABLE	Wilksova lambda	Korelacija s diskriminacijskim faktorom	F-test (1,61)	p	M Bolje plasirane	M Lošije plasirane	σ Bolje plasirane	σ Lošije plasirane
PREDAN	0,847	-0,182	0,165	>,200	11,947	12,194	1,815	1,348
KONTR0	0,891	-0,251	3,302	>,050	10,842	11,250	2,021	1,811
IZAZOV	0,845	0,095	0,008	>,200	7,553	7,278	3,524	3,274
PERST	0,878	0,361	2,372	>,100	22,947	21,306	5,637	5,081
ZABRIN	0,845	0,254	0,028	>,200	19,526	18,222	5,535	6,608
PRITROD	0,846	0,328	0,054	>,200	17,158	15,750	5,248	4,895
PRITTRE	0,853	0,397	0,567	>,200	16,263	14,722	4,619	4,558
BSP	0,845	0,087	0,000	>,200	33,447	33,000	6,146	6,057
SPGP	0,846	0,321	0,099	>,200	34,184	32,111	7,952	8,304
PGZP	0,846	0,132	0,039	>,200	27,447	25,417	7,176	7,788
SIG	0,846	0,204	0,061	0,805	29,000	27,917	5,761	6,813
GIZ	0,872	0,338	1,980	0,164	33,421	31,250	7,417	7,795

Legenda:

SPGP = socijalna privlačnost grupe za pojedinca; PGZP = privlačnost grupnog zadatka za pojedinca; SIG = grupna integriranost u socijalnom pogledu; GIZ = grupna integriranost u pogledu zadatka; PERST = osobni standardi; ZABRIN = zabrinutost zbog pogrešaka; PRITROD = percipirani pritisak roditelja; PRITTRE = percipirani pritisak trenera; BSP = Burnska skala perfekcionizma; PREDAN = predanost; KONTR0 = kontrola; IZAZOV = izazov

Kao što je vidljivo iz tablice 3, koeficijent kanoničke korelacije koji predstavlja mjeru povezanosti između pripadnosti pojedinom subuzorku i rezultata na diskriminacijskoj funkciji osrednje je visok i značajan te iznosi 0,401. Wilksova lambda (0,839) ukazuje da diskriminacijska funkcija razlikuje statistički značajno igrače 4 najuspješnije i 5 manje uspješnih momčadi, pa se uz tu razinu pogreške u procjeni igrači mogu razlikovati na temelju korištenih ekstremnih procjena na skalama psiholoških mjernih instrumenata te grupne kohezije. Centroidi grupa bili imaju vrijednosti -0,420 za najuspješnije i 0,444 za manje uspješne momčadi. Koeficijenti strukture koji ukazuju na povezanost

pojedine diskriminacijske varijable s diskriminacijskom funkcijom, u ovom slučaju variraju u rasponu od -0,047 do 0,844.

Analiziraju li se rezultati univarijatne analize varijance za pojedinačne varijable ekstremnih procjena, razlikovanje igrača na temelju diskriminacijske funkcije je moguće najviše po broju korištenih ekstremnih procjena na Upitniku multidimenzionalnog perfekcionizma u sportu (MSSP). Za skalu broju korištenih ekstremnih procjena na Upitniku multidimenzionalnog perfekcionizma u sportu, Wilksova lambda iznosi 0,954 i statistički je značajna ($p=0,003$).

Tablica 3. Diskriminacijska analiza između igrača 4 najuspješnije i 5 manje uspješnih momčadi u prvenstvu A-1 Hrvatske muške košarkaške lige u odnosu na skupinu varijabli broja ekstremnih procjena na skalama konativnih karakteristika i percipirane kohezije momčadi

Table 3. Discriminative analysis between the players of 4 successful and 5 less successful teams during the A-1 League Croatian basketball championship in regard to extreme evaluations on the scales of the conative characteristics and perceived cohesion of the team

Značajnost diskriminacijske funkcije	Karakteristični korijen		Wilksov λ	Kanonička korelacija	χ^2 -test (stupnjevi slobode)		p	
Diskriminacijska funkcija	0,192		0,839	0,401	12,268 (4)		<,020	
VARIJABLE	Wilksova lambda	Korelacija s diskriminacijskim faktorom	F-test (1,61)	p	M Bolje plasirane	M Lošije plasirane	σ Bolje plasirane	σ Lošije plasirane
EKSKSČ	0,848	-0,047	0,724	>,200	6,395	6,278	2,717	3,095
EKSMSSP	0,954	0,844	9,397	<,010	13,263	17,417	5,967	5,400
EKSBSB	0,845	0,394	0,505	>,200	4,368	5,139	2,283	2,244
EKSUGO	0,859	-0,099	1,604	>,200	6,842	6,806	4,929	4,006

Legenda:

EKSKSČ= broj procjena na ekstremnim točkama Likertove skale za sve čestice upitnika KSČ; EKSMSSP=broj procjena na ekstremnim točkama Likertove skale za sve čestice upitnika MSSP; EKSBSB=broj procjena na ekstremnim točkama Likertove skale za sve čestice upitnika BSP; EKSUGO=broj procjena na ekstremnim točkama Likertove skale za sve čestice upitnika UGO

RASPRAVA

Glavni nalaz istraživanja je da se igrači uspješnijih i manje uspješnih momčadi ne mogu statistički značajno razlikovati na temelju skupa konativnih karakteristika te percipirane grupne kohezije. Diskriminacijska funkcija ne razlikuje statistički značajno igrače uspješnijih i manje uspješnih momčadi. Štoviše, analiziraju li se pojedinačne dimenzije iz skupa konativnih karakteristika te percipirane grupne kohezije, razlikovanje igrača na temelju diskriminacijske funkcije nije moguće po većini karakteristika. Razlozi dobivenih rezultata mogu biti: realno nepostojanje razlika u konativnim karakteristikama kod košarkaša različito uspješnih momčadi (a), karakteristike mjernih instrumenata (b), mali uzorak ispitanika (c), specifičnost hrvatske populacije vrhunskih seniorskih košarkaša (d), specifičnost konkretnog natjecanja, tj. A-1 lige Prvenstva Hrvatske u košarci za seniore 2006/2007. godine (e), opća primjerenost metode samoprocjene kao indikatora konativnih karakteristika košarkaša (f).

Jedan od bitnih razloga dobivenih rezultata može biti činjenica da su psihološke karakteristike tek jedan od brojnih faktora koji utječu na uspjeh u košarci. S druge strane, na situacijsku učinkovitost košarkaša utječe kompleksni sklop konativnih karakteristika koje su u složenim međusobnim interakcijama, kompleksni odnosi trenera i igrača u momčadi, trenera i uprave kluba, međusobni odnos igrača u klubu (koji se tek dijelom mogu izmjeriti korištenim mjernim instrumentima ličnosti). Vjerojatno je da su u uvjetima vrhunskog košarka (a možda i vrhunskog sporta uopće) već u startu pozitivno selekcionirani sportaši s poželjnim karakteristikama ličnosti. Naime, vrhunski košarkaši, koji su prošli višegodišnji trenažni proces i višestruku selekciju, međusobno se možda malo razlikuju po trajnim karakteristikama ličnosti (a više možda prema raspoloženjima pred i tijekom natjecanja i slično). Kod

takve pozitivno selekcionirane grupe, vjerojatno samo specifična psihološka priprema (primjerice usmjerena na postizanje poželjnog raspoloženja pred natjecanje, ili pak efikasno suočavanje sa stresnim situacijama natjecanja, u «prijelomnim» fazama utakmice) može donijeti značajnu «prevagu», odnosno imati bitni utjecaj na sportsko postignuće. Međutim, jedno od tumačenja može ponuditi i specifičnost prvenstva A-1 lige godine 2006/2007. Odsustvo neizvjesnosti oko opstanka u elitnoj ligi, mogla je uzrokovati i manji stres, a stoga i bolju kontrolu ponašanja kod igrača lošije plasiranih momčadi u prvenstvu A-1 lige. Također, upravo obilježja ovog (po neizvjesnosti natjecanja specifičnog) prvenstva Hrvatske, mogla su biti razlog da nisu pronađene razlike u većini ispitivanih karakteristika između košarkaša manje i više uspješnih momčadi. Potencijalno najvažniji razlog dobivenih rezultata posljedica je odabira uzorka ispitanika. Moguće je naime da je relativno mali varijabilitet na području parametara situacijske učinkovitosti, a potencijalno i konativnih karakteristika te percipirane grupne kohezije, uzrokovan višestrukim selekcioniranošću uzorka košarkaša. Naime, broj odigranih utakmica i vrijeme provedeno u igri doprinijelo je redukciji broja ispitanika u finalnom uzorku, i to u pravilu onih koji su neuspješniji u pogledu situacijske učinkovitosti (a potencijalno i različiti u odnosu na konativna obilježja i percipiranu grupnu koheziju). Također, inicijalno opredjeljenje za istraživanje samo igrača iz A-1 lige, a ne i igrača četiri najuspješnije hrvatske momčadi («Cibona», «Zadar», «Zagreb» i «Split»), dodatno je vjerojatno već u startu smanjilo potencijalnu varijancu oba skupa karakteristika, koja bi mogla reflektirati njihovu statistički značajnu povezanost. Upitna je i primjerenost konstrukta (te njihovih dimenzija) hrvatskoj populaciji, osobito konstrukta mentalne čvrstoće (ali i percipirane grupne kohezije, kao i perfekcionizma). Naime, postoji vjerojatnost da na prirodu nekih psiholoških karakteristika kultura u kojoj

ispitanik (u ovom slučaju košarkaš) živi ima velik utjecaj. Iz pokušaja psihološke interpretacije dimenzija dobivenih u ovom istraživanju proizlaze i brojne mogućnosti za buduća: pokušati redefinirati teorijske koncepte u odnosu na hrvatsku populaciju (provjeravajući interpretabilnost različitih faktorskih solucija za psihologijske mjerne instrumente). Specifičnost konkretnog natjecanja, tj. A-1 lige Prvenstva Hrvatske u košarci za seniore 2006/2007. godine, također je mogla bitno utjecati na rezultate. Prvenstvo se od početka nije pokazalo neizvjesnim, zbog izrazite natjecateljske premoći dvije momčadi («Cedevita» i «Svjetlost»), a praktičke nemogućnosti ispadanja iz lige čak i rezultatski uvjerljivo naj-neuspješnije momčadi («Dubrava»). Ovo pretpostavljeno odsustvo neizvjesnosti moglo se reflektirati i na situacijsku učinkovitost pojedinih košarkaša, ali i na iskaze košarkaša o konativnim karakteristikama (mjerni instrumenti ličnosti). Metoda samoprocjene, kao indikator konativnih karakteristika košarkaša, možda nije primjerena u usporedbi vrhunskih košarkaša. Naime, moguće je da su košarkaši u toj mjeri izjednačeni po konativnim karakteristikama, da se metodom samoprocjene ponašanja u upitnicima ne može reflektirati onaj dio varijance konativnih karakteristika koji je doista relevantan za objašnjenje razlika u učinkovitosti. Ova hipoteza o dovoljnoj kritičnoj razini konativnih karakteristika je prethodno detaljnije elaborirana.

Međutim, igrači uspješnijih i manje uspješnih momčadi mogu se značajno razlikovati na temelju skupa korištenih ekstremnih procjena na skalama konativnih karakteristika te percipirane grupne kohezije. Diskriminacijska funkcija razlikuje statistički značajno igrače uspješnijih i manje uspješnih momčadi. Analizirajući se pojedinačno varijable ekstremnih procjena, razlikovanje igrača na temelju diskriminacijske funkcije je moguće najviše prema broju korištenih ekstremnih procjena u upitniku za mjerenje multidimenzionalnog perfekcionizma u sportu. Dakle, na ovoj skali od čak devet stupnjeva procjene, a u odnosu na karakteristiku koja je u principu u negativnoj korelaciji s poželjnim ciljevima postignuća, izgleda da su igrači neuspješnijih momčadi više skloni davati «odlučnije» odnosno ekstremnije ili «rizičnije» odgovore na tvrdnje. Ovaj se rezultat može interpretirati na tri ranije opisana načina na koja se može interpretirati velik broj korištenih ekstremnih procjena. Dakle, ukoliko ovaj rezultat interpretiramo analogno kontrolnoj «?» skali MMPI upitnika, vjerojatno je da su igrači u manje uspješnim momčadima manje skloni samoprikrivajućim ponašanjima, izbjegavanju davanja informacija o sebi i vlastitoj ličnosti. S druge strane, bez obzira na lošija rezultatska postignuća njihovih momčadi, možda su upravo igrači lošije plasiranih momčadi u prvenstvu «odlučniji» u odgovaranju na tvrdnje upitnika, skloni jasnijim odgovorima. Međutim, moguće je da su igrači manje uspješnih momčadi i više skloni riziku,

želeći se afirmirati kao igrači i «nametnuti» kao potencijalni izbor uspješnijim momčadima. Ne smije se ni zaboraviti da broj ekstremnih procjena često interferira s predmetom mjerenja (u ovom slučaju multidimenzionalnim perfekcionizmom). Također, prethodni rezultati upućuju na vjerojatnost da su davanju ekstremnih procjena u upitnicima skloniji igrači koji su na konstruktivan način samokritični (pozitivno perfekcionistični). A takvi igrači su i situacijski učinkovitiji (prema različitim parametrima učinkovitosti). Međutim, igrači manje uspješnih momčadi vjerojatno katkad i previše riskiraju, gubeći povremeno samokritičnost. Dakle, vjerojatno je da oni u većoj mjeri «nerezonski» šutiraju, imaju manje uspješnih asistencija, itd. Na ovu tendenciju su ukazali i podaci o korelacijama između standardnih i izvedenih parametara situacijske učinkovitosti te davanja ekstremnih procjena u upitnicima, posebno za igrače uspješnijih i posebno za igrače manje uspješnih momčadi. Rezultati ovog istraživanja svejedno mogu imati višestruku znanstvenu i praktičnu vrijednost. U znanstvenom pogledu, kao pozitivne strane provedenog istraživanja, može se ponajprije istaknuti barem dvije činjenice: prve primjene nekih mjernih instrumenata u Hrvatskoj (po našim saznanjima) te ispitivanje namjernog uzorka vrhunskih hrvatskih košarkaša. Po prvi put (po našim saznanjima) su primijenjena dva upitnika na populaciji hrvatskih sportaša: Upitnik grupnog okruženja (7), te Multidimenzionalna skala sportskog perfekcionizma (13). U budućim bi se istraživanjima moglo pokušati donekle povećati broj ispitanika (u smislu pokušaja ispitivanja ozlijeđenih i iz drugih razloga odsutnih igrača), što je moguće postići samo u minimalnoj mjeri. Pojam «vrhunskih košarkaša» u odnosu na nabrojane specifičnosti uistinu značajno varira od države do države, ovisno o natjecateljskoj kvaliteti natjecanja u konkretnoj državi (koja često ovisi o financijskim mogućnostima klubova da zadrže vlastite perspektivne igrače). Na kvalitetu košarkaških natjecanja u našoj zemlji se u principu ne može bitno utjecati, izuzev dugoročno, promjenom sustava natjecanja te financijskih mogućnosti klubova. Zato je jedno od rješenja za buduća istraživanja i višestruka replikacija istovrsnog istraživanja tijekom većeg broja košarkaških prvenstava, gdje bi se te male razlike u pojmu hrvatskog «vrhunskog košarkaša» možda mogle reflektirati (43).

ZAKLJUČAK

Igrači manje i više uspješnih košarkaških momčadi ne razlikuju se statistički značajno na temelju skupa konativnih karakteristika te percipirane grupne kohezije. S druge strane, košarkaši manje i više uspješnih momčadi statistički značajno se razlikuju na temelju skupa korištenih ekstremnih procjena na skalama konativnih karakteristika te percipirane grupne kohezije.

Literatura

1. Anshel, MH, Eom, HJ. Exploring the dimensionality of perfectionism in sport. *Int J Sport Psychol*, 2003; 34: 255–71.
2. Bartone, PT. A Short hardiness scale. Prezentacija na godišnjoj konferenciji Američkog psihološkog društva u New Yorku, 1995. Skinuto 12.12.2007. s: www.hardiness-resilience.com/docs/APS95HAN1.pdf.
3. Bartone, P. T. , McCarroll, J. E., i Wright, K. M. (1990). Personality hardiness and resiliency in high-stressed military populations. Prezentacija na 98. godišnjoj konferenciji Američke psihološke organizacije u Bostonu. Skinuto 12.12.2007. s: content.apa.org/journals/cou/46/2/159.html.
4. Calhoun, J. F., i Accocella, J. R. (1990). *Psychology of adjustment and human relationships*. New York: McGraw-Hill Publishing Company.
5. Carron, AV, Bray, SR, Eys, MA. Team cohesion and team success in sport. *Can J Sport Sci*, 2002; 20: 119-26.
6. Carron, AV, Brawley, LR, Eys, MA, Bray, S, Dorsch, K, Estabrooks, T, Hall, CR, Hardy, J, Hausenblas, H, Madison, R, Paskevich, D, Patterson, MM, Prapavassis, H, Spink, KS, Terry, PC. Do individual perceptions of group cohesion reflect shared beliefs? *Small group research*, 2003; 34(4): 468-96.
7. Carron, AV, Brawley, LR, Widmeyer, WN. Measurement of cohesion in sport and exercise. U: J. L. Duda (ur.), *Advances in sport and exercise psychology measurement*, str. 213-26. Morgantown, WV: Fitness Information Technology, 1998.
8. Carron, AV, Colman, MM, Wheeler, J, Stevens, D. Cohesion and performance in sport: a meta-analysis. *J Sport Exerc Psychol*, 2002; 24: 168-88.
9. Carron, AV, Widmeyer, WN, Brawley, LR. The development of an instrument to measure cohesion in sport teams: the group environment questionnaire. *J Sport Exerc Psychol*, 1985; 7: 244-66.
10. Cartwright, S. *Recasting groupthink as a consequence of ineffective leadership: is cohesion the problem or the solution?* Kentucky: The University of Kentucky, 2002. Skinuto 15.11.2008. s: <http://www.uky.edu/~drlane/capstone/group/dmap.htm>.
11. Cassidy, T. (2000). Stress, healthiness and health behaviours: an exploration of the role of life events, daily hassles, cognitive appraisal and the coping process. *Counselling psychology quarterly*, 13 (3): 293-313.
12. Cornelius, A. E., Silva, J. M., Conroy, D. E., i Petersen, G. (1997). The projected performance model: relating cognitive and performance antecedents of psychological momentum. *Percept Mot Skills*, 84: 475-85.
13. Dunn JGH, Causgrove Dunn J, Syrotnik DG. Relationship between multidimensional perfectionism and goal orientations in sport. *J Sport Exerc Psychol* 2002; 24: 376–95.
14. Dunn JGH, Causgrove Dunn J, Gotwals JK, Vallance JKH, Craft JM, Syrotnik DG. Establishing construct validity evidence for the Sport multi-dimensional perfectionism scale. *J Appl Sport Psychol* 2006; 18(1): 43-50.
15. Dunn JGH, Gotwals JK, Causgrove Dunn J. An examination of the domain specificity of perfectionism among intercollegiate student-athletes. *Pers Individ Dif* 2005; 38(6): 1439-48.
16. Frost, R. O., Heimberg, R. G., Holt, C. S., Mattia, J. I., i Neuberg, A. L. (1990). The dimensions of perfectionism. *Cognit Ther Res*, 14: 449-68.
17. Ford, IW, Eklund, RC, Gordon, S. An examination of psychosocial variables moderating the relationship between life stress and injury time-loss among athletes of a high standard. *J Sports Sci*, 2000; 18(5): 301–12.
18. Gabrijević, M. Manifestne i latentne dimenzije vrhunskih sportaša nekih momčadskih sportskih igara u motoričkom, kognitivnom i konativnom prostoru. Zagreb: Fakultet za fizičku kulturu, 1977. Doktorska disertacija.
19. Golby, J, Sheard, M. Mental toughness and hardiness at different levels of rugby league. *Pers Individ Dif*, 2003; 37(5): 933-42.
20. Gould, D, Dieffenbach, K, Moffett, A. *The Development of psychological talents in U.S. Olympic champions*. East Lansing, MI: Michigan State University, 2001.
21. Gruber, JJ. Comparison of relationships among team cohesion and measures of team success in male varsity basketball teams. *Int Rev Sociol Sport*, 1981; 16(4): 43-56.
22. Haase A, Prapavassis, H. Assessing the factor structure and composition of the positive and negative perfectionism scale in sport. *Pers Individ Dif*, 2004; 36: 1725-40.
23. Halvari H., i Kjormo O. (1999). A structural model of achievement motives, performance approach and avoidance goals, and performance among Norwegian olympic athletes. *Percept Mot Skills*, 89 (3,1): 997-1022.
24. Hanton, S, Evans, L, Neil, R. Hardiness and the competitive trait anxiety response. *Anxiety Stress Coping*, 1984; 00: 1-18.
25. Hardy, J, Eys, MA, Carron, AV. Exploring the potential disadvantages of high cohesion in sports teams. *Small group research*, 2005; 36(2): 166-87.
26. Hess, M, Maddi, SR. *Personality hardiness and success in basketball*. Irvine: University of California, 1990.
27. Heuze, JP, Raimbault, N, Fontayne, P. Relationships between cohesion, collective efficacy and performance in professional basketball teams: an examination of mediating effects. *J Sports Sci*, 2006; 24(1): 59-68.
28. Hewitt PL, Flett GL. Perfectionism in the self and social contexts: Conceptualization, assessment, and association with psychopathology, *J Pers Soc Psychol* 1991; 60: 456–70.
29. Hill AP, Hall HK, Appleton PR. Perfectionism and athlete burnout in junior elite athletes: the mediating role of coping tendencies. *Anxiety Stress Coping*, 2010 Jul; 23(4): 415-30.

30. Hudek-Knežević, J, Kardum, I. Osobine petofaktorskoga modela i konstrukti ličnosti višeg reda vezani uz zdravlje kao prediktori zdravstvenih pokazatelja. U: Sažetci radova - 16. Dani psihologije u Zadru (ur. A. Vulić-Prtorić, V. Čubela Adorić, A. Proroković, I. Sorić, i P. Valerjev), Zadar, 29.-31.5.2008., str. 18. Zadar: Sveučilište, Odjel za psihologiju, 2008.
31. Hudek-Knežević, J, Kardum, I. Petofaktorski model ličnosti kao okvir za istraživanja odnosa između ličnosti i zdravlja. U: Knjiga sažetaka - 15. godišnja konferencija hrvatskih psihologa «Prevenција (re)habilitacija psihoedukacija kroz interdisciplinarnost» (ur. J. Lopižić), Cavtat, 14.-17.11.2007., str. 70. Cavtat: Hrvatsko psihološko društvo - Društvo psihologa Dubrovnika, 2007.
32. Ivanov L, Penezić Z. Burnsova skala perfekcionizma, U: Proroković A, Lacković-Grgin K, Čubela, V, Penezić Z, ur. Zbirka psihologijskih skala i upitnika 2: Zadar: Filozofski fakultet, 2004; 13-8.
33. Kobasa, SC. Stressful life events, personality, and health: an inquiry into hardiness. *Journal of personality & social psychology*, 1979; 37: 1-11.
34. Maddi, SR. Comments on trends in hardiness research and theorizing. *J Consult Psychol*, 1999; 51(2): 67-71.
35. Maddi, S.R., Khoshaba, D.M., Persico, M. Lu, J., Harvey, R., i Bleecker, F. (2002). The personality construct of hardiness. *Journal of research in personality*, 36: 72-85.
36. Maddi, SR, Hess, MJ. Personality hardiness and success in basketball. *Int J Sport Psychol*, 1992; 23: 360-8.
37. Martin KA., Brawley LR. Is the self-handicapping scale reliable in non-academic achievement domains? *Pers Individ Dif*, 1999; 27(5): 901-11.
38. Martinent, G, Ferrand, C. Cluster analysis of precompetitive anxiety: relationship with perfectionism and trait anxiety. *Pers Individ Dif*, 2007; 43(7): 1676-86.
39. Meeuwesen, H. J., i Pederson, R. (2006). Group cohesion in team-based learning. *Mountainrise (electronic journal)*, 3 (1). Skinuto 15.11.2008. s: <http://mountainrise.wcu.edu/archive/vol3no1/html/meeuwesen.htm>.
40. Milanović, D, Jukić, I, Dizdar, D. Dijagnostika funkcionalnih i motoričkih sposobnosti kao kriterij za selekciju košarkaša. *Kinesiology*, 1996; 28(2): 42-45.
41. Penezić Z, Ivanov L, Proroković A. Samoefikasnost i perfekcionizam kod studenata. *Radovi - Razdio filozofije, psihologije, sociologije i pedagogije* 1998; 37 (14): 67-80.
42. Rot, N. Psihologija grupa. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1984.
43. Sindik J. Povezanost konativnih obilježja vrhunskih košarkaša i situacijske učinkovitosti u košarci. Zagreb: Kineziološki fakultet, 2009. Doktorska disertacija.
44. Trninić, S. (1995). Strukturalna analiza znanja u košarkaškoj igri. Zagreb: Fakultet za fizičku kulturu, 1995. Doktorska disertacija.
45. Zakrajsek, RA, Abildso, CG, Hurst, JG, Watson, JC. The relationships among coaches' and athletes' perceptions of coaching staff cohesion, team cohesion, and performance. *Athletic insight*, 2007; 19(3). Skinuto 30.6.2008. s: <http://www.athleticinsight.com/Vol19Iss3/CoachingStaffCohesion.html>.